

Gamle dager

HER ER NOE NYTT - test

Middelalderen

Middelalderen er en periode i Europas historie som strekker seg fra det vestromerske rikets fall rundt år 476 e.Kr. til Renessansen og Reformasjonen på 1500-tallet. Denne epoken er kjent for sin feodale struktur, ridderskap og de store katedralenes tid.

Middelalderen var også preget av religiøse konflikter, blant annet korstogene, samt en rekke viktige sosiale, politiske og kulturelle utviklinger.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning

1.1 Norges Reise: Fra Vikingfjord til Velferdsstat

1.1.1 Innledning til Vikingtiden

1.1.2 Levesett og samfunnsstruktur

1.1.3 Skipene og teknologien

2 Høymiddelalderen (ca. 1050–1350)

2.1 Etablering av kongedømme og kirke

2.2 Borgerkrigstid og vekst (1130–1240)

3 Her kommer et kapittel til

3.1 Det skrives et nytt kapittel

4 Universell utforming

4.1 [Kopi] Forankring av uu

4.2 Forankring av uu

4.3 UUtilsynet

5 Test

1 Innledning

— En digital ferd gjennom tusen års historie

Velkommen til en reise gjennom Norges lange og fascinerende historie. Fra de fryktinngytende vikingene som satte sitt preg på Europa, til dagens moderne og høyteknologiske velferdssamfunn, har Norge gjennomgått en utrolig transformasjon. Dette er fortellingen om et lite land i nord som har kjempet for sin selvstendighet, bygget sin identitet og lært å mestre sine rike naturressurser.

Gjennom tolv kapitler skal vi utforske de store epokene som har formet oss: vikingenes dristige ferder, middelalderens vekst og fall, de lange unionstidene med Danmark og Sverige, og den nasjonale oppvåkningen på 1800-tallet. Vi dykker ned i de dramatiske verdenskrigene, gjenoppbyggingen som skapte velferdsstaten, og oljeeventyret som endret alt. Til slutt ser vi på det moderne Norge, et flerkulturelt og globalisert samfunn som står overfor nye muligheter og utfordringer i det 21. århundre.

Enten du er ute etter raske fakta, dypere innsikt eller bare nysgjerrig på hvordan Norge ble til det landet vi kjenner i dag, er dette utgangspunktet for din oppdagelsesferd. Bli med på en reise gjennom tusen år med dramatikk, innovasjon og samfunnsbygging.

Test

Lekser på plenen

Ukjent

1.1 Norges Reise: Fra Vikingfjord til Velferdsstat

Frequently asked questions

Test

Testsdfsdfsdf

asdasd

asdasdfgdfgdfgd

ssdfsdf

1.1.1 Innledning til Vikingtiden

Vikingtiden i Norge representerer en dynamisk periode preget av ekspansjon, handel, og kulturell utvikling. Fra ca. år 800 til midten av 1000-tallet satte nordmenn, kjent som vikinger, sitt preg på Europa og utover. Denne epoken var ikke bare preget av plyndringstokter, men også av avansert skipsteknologi, etablering av handelsruter og en rik mytologisk og kunstnerisk tradisjon. Samlingen av Norge til ett rike var en sentral prosess i denne perioden.

1.1.2 Levesett og samfunnsstruktur

I vikingtiden var samfunnet hierarkisk oppbygd. På toppen sto konger og jarler, deretter kom frie bønder (karler), og nederst var trellene. Ætt og familie var kjernen i samfunnet, og æresbegrepet sto sterkt. De fleste levde av jordbruk og fiske, men mange deltok også i handelsreiser og vikingtokter.

1.1.3 Skipene og teknologien

Vikingskipene var selve ryggraden i vikingenes suksess. Langskipet, med sitt klinkbygde skrog og kombinasjonen av seil og årer, var et teknologisk mesterverk som gjorde det mulig å krysse store havstrekninger og samtidig navigere i grunne elver. Osebergskipet og Gokstadskipet er eksempler på hvor avansert denne teknologien var.

2 Høymiddelalderen (ca. 1050–1350)

- Befolkningen vokste, og det ble ryddet mye ny jord til jordbruk.
- Handelen blomstret, og byene vokste fram som viktige sentre for både handel og håndverk.

2.1 Etablering av kongedømme og kirke

Etter vikingtidens slutt ble Norge et mer sentralisert og organisert kongedømme etter europeisk modell. Kirken etablerte seg som en mektig institusjon med en egen administrasjon og stor eiendomsmasse. I 1152/53 ble Nidaros erkebispedømme opprettet, noe som ga den norske kirken større selvstendighet.

By	Grunnlagt	Viktig funksjon
Nidaros (Trondheim)	998	Erkebispesete, Norges religiøse sentrum
Bergen	1070	Handelssentrum, hovedstad i perioder
Oslo	1048	Kongesete, administrativt sentrum

2.2 Borgerkrigstid og vekst (1130–1240)

Perioden var preget av interne stridigheter om kongemakten, kjent som borgerkrigstiden. Flere kongsemner kjempet om tronen, noe som førte til en rekke blodige slag. Samtidig var dette en vekstperiode for byene, og befolkningen økte.

Norske byer i middelalderen

Norges byer i middelalderen var sentre for handel, kultur og administrasjon. De viktigste byene utviklet seg rundt kirker, klostre og kongsgårder.

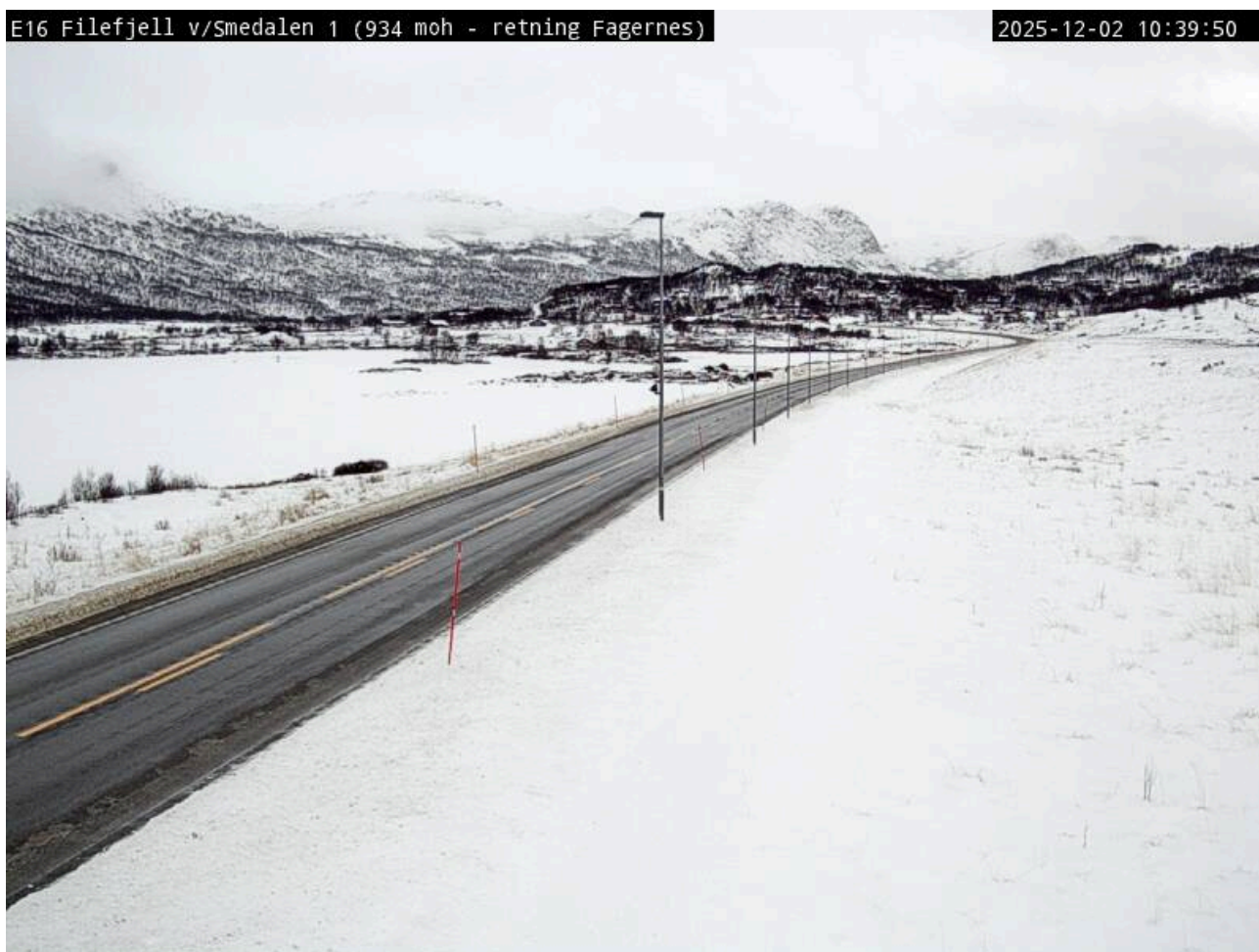
By	Grunnlagt	Viktig funksjon
Nidaros (Trondheim)	998	Erkebispesete, Norges religiøse sentrum
Bergen	1070	Handelssentrum, hovedstad i perioder
Oslo	1048	Kongesete, administrativt sentrum

3 Her kommer et kapittel til

Det er ofte det lages store dokumenter med lite innhold

Video

Webkamera

Sotrabroen retning Vest

3.1 Det skrives et nytt kapittel

Her har jeg enda mer på hjertet selv om livet smiler

4 Universell utforming

Arbeid med universell utforming

I denne delen av kurset skal vi se litt på hvordan en offentlig nettside oppleves for personer med nedsatt funksjonsevne, hvordan du kan planlegge, gjennomføre og evaluere en brukertest, bruk av ekspertevaluering, og krav til leverandører.

Hvordan oppleves offentlige nettsider for personer med nedsatt funksjonsevne

Offentlige nettsider og digitale tjenester spiller en ekstra stor rolle i personers mulighet til å leve selvstendige liv. Som et av verdens mest digitaliserte land er det viktig at man har fokus på universell utforming gjennom digitaliseringsprosessen slik at en kan påse at så mange som mulig henger med. Digitalt utenforskap grunnet lite tilgjengelige løsninger skal ikke oppstå, spesielt ikke på grunn av offentlige nettsider og digitale løsninger. Dette er også direkte spesifisert i menneskerettighetene, nemlig i artikkel 21, andre paragraf som sier:

Enhver har rett til lik adgang til offentlig tjeneste i sitt land.

Artikkel 21, FNs verdenserklæring om menneskerettighetene

Enhver har rett til lik adgang til offentlig tjeneste i sitt land.

Artikkel 21, FNs verdenserklæring om menneskerettighetene

Med dette sagt finnes det brudd på lovpålagte krav på tilnærmet samtlige offentlige nettsider og tjenester. Dette må vi få endret, noe kurset du tar nå skal bidra til. Under vil du bli presentert med en video av brukerekspert Stian Snoen som forteller litt om hva som er viktig for han, som bruker skjermleser til daglig, når han skal ta til seg informasjon på offentlige nettsider.

VIMEO

[Hvordan oppleves offentlige nettsider for personer med funksjonsnedsettelse?](#)

Universell utforming for utviklere og testledere

[SE PÅ VIMEO](#)

Tekstalternativ til video Hvordan oppleves offentlige nettsider for personer med funksjonsnedsettelse

+

For å kunne oppnå de lovpålagte kravene anbefaler vi i Inklud at du blir bedre kjent med tre ulike metoder for å arbeide med tilgjengelighet. Disse er:

- Brukertest
- Ekspertevaluering
- Automatiserte tester

Hver av disse metodene har sine styrker og svakheter. Brukertesting er til eksempel veldig gode på å unngå partiskhet, men kan være tidkrevende og resultere i resultater som til tider kan være subjektive. Ekspertevaluering er naturligvis gode mye på grunn av kvaliteten i resultatene men vil ikke nødvendigvis kunne benyttes for å teste alle sider og undersider i et større domene. Automatiserte testverktøy derimot er gode på å teste store mengder kode, men dekker ikke alle lovkrav og har en tendens til å rapportere feil som ikke er feil og ikke identifisere faktiske feil. Sammen er disse tre metodene gull verdt for de fleste teams som ønsker å øke tilgjengeligheten i produktene og tjenestene teamet utformer. Videre vil du bli bedre kjent med brukertesting.

Planlegging, gjennomføring og evaluering av brukertesting

Brukertesting er en strukturert metode som gir deg som designer eller utvikler tilbakemelding på hvordan en prototype eller selve løsningen fungerer for målgruppen. Det er viktig at det er representantene for målgruppen som utfører testingen fordi teknologikyndige testere mest sannsynlig ikke vil avdekke de samme utfordringene som brukerne opplever. Begrepet brukertesting er omstridt i akademia, da det høres ut som om det er brukerne som blir testet og ikke brukervennligheten til produktet eller prototypen. En brukertest benyttes for å avdekke om hvordan produktet fungerer for brukeren, testen lar oss avdekke hvordan brukeren interagerer med grensesnittet og dette kan avdekke overraskende brukeratferd. Når du gjør brukertester kan det være nyttig å presisere at det er løsningen som skal testes og ikke hvor flink hen er i å benytte teknologien.

Når du gjør en brukertest bør du huske på følgende:

- Gjør et solid forarbeid, snakk med personer som arbeider med brukerstøtte og samle inn data fra analyseverktøy før man arbeider med redesign. Dette vil kunne avdekke hva man bør redesigne før man gjennomfører brukertesten, eventuelt hvilke områder en ønsker å teste med brukere.
- Benytt ulike metoder for å finne personer til brukertest, misfornøyde brukere som har henvendt seg til support kan bidra til forbedring av løsningen din.
- Lag et strukturert intervju slik at det er mulig å sammenlikne data fra intervjuer
- La brukeren teste på sin hjemmebane, la brukeren benytte sin foretrukne datamaskin eller smarttelefon for å teste løsningen.
- Hvis brukeren benytter hjelpeteknologi skal testleder ha kunnskap om hjelpeteknologien da dette har påvirkning på brukertesten.
- Tenk over hva som skal testes og hvordan man kan skalere ned eller skalere opp testen, noen benytter lang og noen benytter kort tid på en brukertest.

- Understrek for brukeren at hen må snakke høyt om hva hen tenker og gjør. På denne måten nivået av antakelser reduseres når resultatene ses på i etterkant.
- Påse å kompensere brukertestere for den tiden de bidrar med i prosjektet. Kompensasjonen bør variere utifra hvor lang en brukertest er, tenk gjerne på kompensasjonen som en form for timelønn.
- Vær flere som gjennomfører testen, en testleder og en observatør kan være en god rollefordeling, spør brukeren om de gir tillatelse til å ta opp testen på video for intern bruk.
- Ved flere brukertester skal man sammenfatte resultatene i en rapport eller liknende dokumentasjon for å overlevere resultatene.
- Bruk resultatene fra brukertesten for å forbedre løsningen.
- Kjør flere brukertester i løpet av utviklingsfasen frem til publisering

Brukertesting kan være tidkrevende i for- og etterarbeidet. Husk å løfte blikket fra du er nødt til å innfri og heller fokuser på hva som vil gjøre løsningen mer tilgjengelig.

Ekspertevaluering av digitale løsninger

Ekspertter kommer i mange former og fasonger, med rett kompetanse kan de finne feil som dekker et vidt spekter av brukere.

En ekspertevaluering fjerner ikke behovet for brukertesting, du kan lære mye mer enn det som er dekt av WCAG og andre kravgrunnlag av brukertester.

Når du velger en ekspert er det viktig at du ser etter en ekspert med rett kompetanse.

Hvis resultatene skal brukes av utviklere kan det være nyttig å se etter en ekspert som kan kode, hvis en app skal granskes bør en ekspert på testing av apper brukes etc.

Ekspert kan komme innen eller utenfra, ofte er en kombinasjon lurt.

Interne eksperter kan kontinuerlig granske løsninger og gi støtte. Eksterne eksperter kan se på løsninger i et nytt lys og supplere samt lære opp interne eksperter.

Når du skal leie inn en ekspert er det viktig å stille krav. For eksempel at testing ikke bare skal gjøres med automatiserte verktøy, hvilket nivå av WCAG som brukes og hva du forventer i sluttrapporten.

Krav til leverandører

Når du bruker eksterne leverandører bør du stille minstekrav som ikke kan avvikes. Det er organisasjoner selv som har ansvar for universell utforming på sine nettsider, selv om de bruker komponenter levert av tredjeparter.

Produkter og tjenester bør minst samsvare med norske lovpålagte krav. Konsulenter i relevante roller bør også ha kjennskap til WCAG og hvordan produsere tilgjengelige løsninger.

At en leverandør hevder å være i samsvar med WCAG betyr ikke at de er det, det kan være dyrt å ta i bruk en løsning som senere viser seg å være ikke tilgjengelig. Derfor er det ofte lurt å gjøre en granskning av en løsning før den blir tatt i bruk. Granskning kan gjøres av interne eller eksterne granskere.

4.1 [Kopi] Forankring av uu

Juridisk forankring av universell utforming

Det er en menneskerett å kunne delta i samfunnet uavhengig av en persons bakgrunn, livssituasjon, religion, livssyn, funksjonshemming, seksuell legning, alder eller andre personlige egenskaper. Derfor er det flere interessenter som jobber for akkurat det å sørge for at alle er

inkludert. Det vi kommer til å snakke kort om i denne delen av kurset, er FN-konvensjonene om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, som også forkortes til CRPD, og verdenserklæringen om menneskerettigheter, likestillings og diskrimineringsloven, EUs webdirektiv, også kalt WAD, regjeringen sin handlingsplan for universell utforming, uutilsynet og hvordan alt dette henger sammen med Web Content Accessibility Guidelines (WCAG).

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering trådte i kraft 1. januar 2018 og har som mål å fremme likestilling og forebygge diskriminering på grunn av en persons bakgrunn, livssituasjon, religion, livssyn, funksjonshemming, seksuell legning, alder eller andre personlige egenskaper. Loven har et eget kapittel om universell utforming og individuell tilrettelegging. I denne loven har en bestemmelse om at allerede eksisterende IKT-løsninger skal være universelt utformet fra 1. januar 2021, som skrevet i [§ 41 av likestillings- og diskrimineringsloven fra 2017 \(ekstern lenke\)](#) .

Offentlige og private virksomheter har plikt til universell utforming av hovedløsninger for informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) rettet mot eller stilt til rådighet for bruker, slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017, § 41

Offentlige og private virksomheter har plikt til universell utforming av hovedløsninger for informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) rettet mot eller stilt til rådighet for bruker, slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017, § 41

Utover dette er det også verdt å fremheve deler av første paragraf i denne loven som går mer inn på hva som menes likestilling:

Med likestilling menes likeverd, like muligheter og like rettigheter. Likestilling forutsetter tilgjengelighet og tilrettelegging.

Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017

Med likestilling menes likeverd, like muligheter og like rettigheter. Likestilling forutsetter tilgjengelighet og tilrettelegging.

Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017

Det er igjennom denne loven forskrifter med mer detaljer rundt hvilke krav som gjelder er forankret, som forskrift om universell utforming av IKT, som du vil bli bedre kjent med senere i kurset.

Rett skal være rett. Per i dag er det få virksomheter som innfrir de lovpålagte om universell utforming av IKT.

Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger

Forskrift om universell utforming av IKT er forankret i likestillings og diskrimineringsloven. En rekke internasjonale standarder og retningslinjer skal innfris i henhold til forskriftene. Forskriften spesifiserer at kravene er gjeldende for offentlige og private aktører og at det er aktørens hovedløsninger som er rettet mot, eller stilt til rådighet for offentligheten som omfattes. Kort oppsummert skal alle aktører, offentlige og private (med unntak av privatpersoners blogger o.l.) innfri suksesskriteriene i WCAG 2.0 på nivå A og AA, med unntak av suksesskriteriene 1.2.3, 1.2.4 og 1.2.5. Forskriften trådte først i kraft 1. juli 2013. Eksisterende løsninger fra før denne datoen har operert med fristen 1. januar 2021, mens alle nye løsninger lansert etter 2013 skal innfri kravene fra lansering.

Forskriften spesifiserer også at tvangsmulkt i form av dagsmulkter kan pålegges bedrifter som ikke klarer å innfri pålegg gitt etter et tilsyn. Tvangsmulkten skal "være av en slik størrelse at det stimuleres til oppfyllelse av pålegget". Forskriften dekker ikke bare digitale aspekter rundt tilgjengelighet men referer også flere ISO standarder for blant annet selvbetjeningsautomater. I dette kurset vil vi fokusere på kravene i WCAG da ISO standardene som refereres hovedsakelig tar for seg mer fysiske aspekter rundt tilgjengelighet, som krav om taktile tastatur på selvbetjeningsautomater. Merk at kravene som stilles gjennom forskrift om universell utforming av IKT er minstekrav og ikke garanterer tilgjengelige løsninger. Dersom du vil lære mer om forskrift om universell utforming av IKT kan du lese mer lovdata.no (ekstern lenke) .

Dagens forskrift krever at alle offentlige og private aktører skal innfri 35 av 61 suksesskriterier i WCAG 2.0 når man retter en digital løsning mot allmenheten. Dette inkluderer nettsider, apper og annet digitalt innhold. Merk at denne forskriften ikke reflekterer de nye lovkravene for offentlige aktører som henviser til WCAG 2.1.

Den 1. Februar 2023 trer de nye lovpålagte minstekravene for offentlig sektor til (ekstern lenke) , totalt 14 nye krav av WCAG. Gjennom web tilgjengelighetsdirektivet WAD skal også nye intranett og ekstranett være universelt utformet. Begrepene intranett eller ekstranett er ikke definert i WAD hvorpå tolkningen til uutilsynet er det mest konkrete man har å gå etter:

Etter vår oppfatning omfatter begrepet intranett virksomheters interne nettsted for ansatte

[EUs webdirektiv \(WAD\)](#) | [Tilsynet for universell utforming av ikt \(uutilsynet.no\)](#)

Etter vår oppfatning omfatter begrepet intranett virksomheters interne nettsted for ansatte

[EUs webdirektiv \(WAD\)](#) | [Tilsynet for universell utforming av ikt \(uutilsynet.no\)](#)

Kurset senere moduler om suksesskriteriene i WCAG vil ta for lovpålagte suksesskriterier for offentlige organisasjoner. Dette betyr at suksesskriterier originalt fra WCAG 2.0 og WCAG 2.1 vil bli presentert.

Handlingsplan for universell utforming

I tillegg til likestillings- og diskrimineringsloven har regjeringen laget en handlingsplan for universell utforming. Det er barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet som har utarbeidet denne handlingsplanen. Siden visjonen til den norske regjeringens er å ha et samfunn der alle kan delta, kan dette best oppnås ved å skape tilgjengelige og universelt utformede miljøer som er trygge og egnet for alle brukere. Handlingsplanen inneholder et sett med initiativer og tiltak som skal brukes for å overvåke fremdriften. Hvert tiltak har en gitt tid, og ansvaret er lagt til ulike interessenter. Du kan lese mer om

[handlingsplanen for universell utforming på BufDir sine nettsider \(ekstern lenke\)](#) .

Spørsmål om juridisk forankring:

Hvor mange suksesskriterier må oppfylles for å ha en nettside som følger lovpålagte krav for private aktører gjennom Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger

30

35

40

FNs verdenserklæring om menneskerettigheter

Det har seg slik at vi i Norge er i en noe unik situasjon hvor det finnes lovkrav om universell utforming for både offentlige og private virksomheter. Det mest normale i Europa og resten av verden er at kun offentlige virksomheter har slike lovpålagte krav. Noe av årsaken til dette er at forankringen for å stille krav til offentlige aktører er tydelig forankret i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. Den sier blant annet i artikkel 21:

Enhver har rett til lik adgang til offentlig tjeneste i sitt land.

Dette er en tydelig forankring og en artikkel du selv kan bevist, eller ubevist bryte i din rolle som utvikler, designer eller leder. Verdenserklæringen har også en annen artikkel, artikkel 19, som også er aktuelt for private aktører. Den sier:

Enhver har rett til menings- og ytringsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å hevde meninger uten innblanding og til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer gjennom ethvert meddelelsesmiddel og uten hensyn til landegrensener.

Med andre ord er det ikke bare nasjonal og regional forankring om krav til universell utforming av IKT, men også internasjonale erklæringer vi har et felles ansvar for å opprettholde. Du vil vel ikke bryte menneskerettighetene i jobben du gjør?

Vi har alle et felles ansvar for ikke å bryte internasjonale forpliktelser, avtaler og retningslinjer både privat og på jobb.

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)

FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) trådte i kraft i 2008 og har siden blitt ratifisert av 182 land. Konvensjonen har som mål å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne har like rettigheter og blir sett på som individer, og ikke som en homogen gruppe, som kan ta egne beslutninger, delta i samfunnet og bestemme hvor adopsjoner/endringer må gjøres for å sikre deres inkludering i samfunnet. Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) har ansvaret for gjennomføringen av konvensjonen. Artikkel 2 i CRPD gir en klar definisjon av hva universell utforming betyr i konvensjonen:

Med 'universell utforming' menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for

tilpassing og en spesiell utforming. "Universell utforming" skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.

[Konvensjon, rettighetene, mennesker nedsatt funksjonsevne \(regjeringen.no, eksternt dokument\)](#)

Med 'universell utforming' menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. "Universell utforming" skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.

[Konvensjon, rettighetene, mennesker nedsatt funksjonsevne \(regjeringen.no, eksternt dokument\)](#)

Siden IKT har blitt integrert i en stor del av samfunnet, er det å kunne delta i samtalen som skjer på nett avgjørende for å føle seg inkludert i det daglige sosiale livet, dette temaet dekkes i artikkel 9 i konvensjonen. Selv om FN-konvensjonen er ratifisert i Norge er den ikke implementert i Norsk lov (per Januar 2022).

EUs webdirektiv - Web Accessibility Directive (WAD)

EUs webdirektiv om universell utforming av nettsteder og mobilapplikasjoner (WAD) trådte i kraft 22. desember 2016 for EUs medlemsland og har hensikt å gi personer med nedsatt funksjonsevne lik tilgang til nettsider og mobilapper til offentlige tjenester. I Norge skal de nye reglene tre i kraft fra 1. januar 2022, med en overgangsperiode som varer frem til 1. januar 2023. Norge har imidlertid lover om universell utforming som involverer noen av områdene som WAD dekker. Derfor gjør noen av de norske kravene også at de holder seg til noen av kravene i WAD. Med det nye webdirektivet skal 49 av 78 suksesskriterier i WCAG 2.1 standarden følges. De nye kravene fører til fire nye endringer, hvor forhåndsinnspilt video skal ha synstolkning, det blir lagt til 12 nye krav fra WCAG 2.1 som fokuserer på mobile enheter, det må finnes en tilgjengelighetserklæring og det vil være nye krav for intra- og ekstrasnett.

Tilgjengelighetserklæringen har som formål å dokumentere status, informere sluttbruker om hvilke feil som finnes i løsningen og å gi informasjon om disse tilfellene. Siden det er sluttbrukerne tilgjengelighetserklæringen er rettet mot, er det viktig å benytte et forståelig språk uten for mye teknisk sjargong. I tillegg til erklæringen skal det også etableres en tilbakemeldingsfunksjon som sluttbrukerne kan benytte for å melde ifra om feil eller mangler i løsningen. Senere på denne siden vil du bli kjent med hvem som skal ha en tilgjengelighetserklæring, hva den bør inneholde, og hvilke krav som stilles til tilbakemeldingsfunksjonen. Merk at det er virksomheter selv som er ansvarlige for å produsere og publisere tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon.

I mellomtiden kan du lese mer om [EUs webdirektiv på nettsidene til uutilsynet \(ekstern lenke\)](#) .

Uutilsynet har sammen med konsulentselskapet Bekk publisert en informasjonsvideo om tilgjengelighetserklæringen, hvilke krav som stilles og deres sentraliserte løsning for utforming og publisering av tilgjengelighetserklæringer.

Hvordan lage tilgjengelighetserklæring

Det arbeides med en sentralisert portal for produksjon av tilgjengelighetserklæring. Dette arbeidet er det Digitaliseringsdirektoratet som står ansvarlig for. Denne portalen, [uustatus.no \(ekstern lenke\)](#) , skal alle omfattende virksomheter bli invitert til. Løsningen vil trolig ha lignende funksjonalitet som [W3C sin skjema-løsning for produksjon av tilgjengelighetserklæring \(ekstern lenke\)](#) .

Tilgjengelighetserklæringen skal blant annet informere brukere om hvilke feil som finnes i løsningen og tilby ytterligere informasjon til brukeren om disse tilfellene. Referanse til sted i løsningen og WCAG kriterier bør fremheves. Husk at sluttbrukerne er dem tilgjengelighetserklæringen skal være skrevet for. Bruk derfor et forståelig språk og tenk på hvem du skriver til.

For å kunne utfylle en tilgjengelighetserklæring er det nødvendig å ha innsikt i faktisk status på samsvar med de lovpålagte kravene. Det er derfor krav til at en tilgjengelighetserklæring skal være

basert på minst et av disse grunnlagene:

- Intern vurdering gjort av virksomheten
- Ekstern vurdering gjort av eksternt selskap
- Annet grunnlag som skal være godkjent av tilsynet

Tilgjengelighetserklæringen er ment å være et dynamisk dokument som skal representere de faktisk forhold i løsningen til enhver tid. Dette betyr at erklæringen må jevnlig oppdateres, minst en gang i året.

Det er krav om at tilsynsmyndigheten fremheves i tilgjengelighetserklæringen. Dette er slik at personer som prøver å ta kontakt med virksomheten uten å få svar er kjent med hvordan eventuelt de kan ta saken videre til tilsynsmyndigheten. Minstekrav er:

- Navn på nasjonal tilsynsmyndighet
- Lenke til klageskjema

Tilbakemeldingsskjema og systemer for rapportering av feil på nettsider

Igjennom WAD kreves det at man skal ha en tilbakemeldingsfunksjon slik at brukere kan melde fra om feil og mangler hen skulle møte på. Denne tilbakemeldingsfunksjonen må naturligvis i seg selv være presentert i et tilgjengelig format. Tilbakemeldingsfunksjon skal være presentert i relasjon til tilgjengelighetserklæringen hvorpå brukere skal ha mulighet til å gi tilbakemelding på løsningen eller komme med forespørsler om alternative formater. Dersom brukeren ber om et tilgjengelig alternativ til innhold som ikke er universelt utformet, skal virksomheten svare på forespørselen innen "rimelig tid". Hva som er rimelig tid må en vurdere ut fra hva slags innhold det gjelder, men vil trolig ligge mellom 3-6 uker. Dersom en ikke får svar, eller svaret ikke anses som tilstrekkelig vil brukeren kunne ta saken videre til diskrimineringsnemnda.

Tilbakemeldingsfunksjonen kan fungere på en rekke ulike måter. Det kan til eksempel være et skjema som brukeren blir ledet til eller en direkte kontaktpost til noen som har innsikt eller ansvar for tilgjengeligheten til løsningen. Merk at et generisk kontaktskjema ikke er tilstrekkelig da beskjeden skal komme til en person som har innsikt i status og tilgjengelighet generelt. Løsningen

for tilgjengelighetserklæring som utvikles skal også inkludere en tilbakemeldingsfunksjon. Merk at det er vikrsomheten selv som er ansvarlig for å påse at tilbakemeldingsfunksjonaliteten er på plass til kravet trer i krav, 1. februar 2023.

Dersom tilbakemeldingsfunksjonen tilbys som et skjema er det essensielt at dette skjemaet er tilgjengelig. Pass derfor ekstra nøye på at tilbakemeldingsfunksjonen er universelt uformet med lenkede ledetekster, god håndtering av feilmeldinger og korrekt skjema-definisjon.

Merk at også private aktører eller andre som ikke omfattes av krav om tilbakemeldingsfunksjon eller tilgjengelighetserklæring står helt fritt til å produsere begge. Dette er også å anbefale da dette vil kunne være en mulighet til å kommunisere tydeligere med brukere som har andre forutsetninger og opplevelser enn den gjennomsnittlige brukere. Tilgjengelighetserklæringen er nemlig et ypperlig verktøy for å selv være åpen og ærlig om mangler og nåværende status.

Tilbakemeldingsfunksjonen kan i seg selv være en kilde til "gratis" feilrapportering. Ofte finnes det også andre veier til mål dersom brukeren blir forhindret i å utføre en spesifikk handling.

Merk at fellesløsningen for produksjon av tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjonalitet ikke er tilgjengelig for private aktører. Her er det dog unntak om det går gjennom en offentlig virksomhet, f.eks. en leverandør av en tjeneste til en kommune.

EUs webdirektiv - Web Accessibility Directive (WAD)

EUs webdirektiv om universell utforming av nettsteder og mobilapplikasjoner (WAD) trådte i kraft 22. desember 2016 for EUs medlemsland og har hensikt å gi personer med nedsatt funksjonsevne lik tilgang til nettsider og mobilapper til offentlige tjenester. I Norge skal de nye reglene tre i kraft fra 1. januar 2022, med en overgangsperiode som varer frem til 1. januar 2023. Norge har imidlertid lover om universell utforming som involverer noen av områdene som WAD dekker. Derfor gjør noen av de norske kravene også at de holder seg til noen av kravene i WAD. Med det nye webdirektivet skal 49 av 78 suksesskriterier i WCAG 2.1 standarden følges. De nye kravene fører til fire nye endringer, hvor forhåndsinnspilt video skal ha synstolkning, det blir lagt til 12 nye krav fra WCAG 2.1

som fokuserer på mobile enheter, det må finnes en tilgjengelighetserklæring og det vil være nye krav for intra- og ekstranett.

Tilgjengelighetserklæringen har som formål å dokumentere status, informere sluttbruker om hvilke feil som finnes i løsningen og å gi informasjon om disse tilfellene. Siden det er sluttbrukerne tilgjengelighetserklæringen er rettet mot, er det viktig å benytte et forståelig språk uten for mye teknisk sjargong. I tillegg til erklæringen skal det også etableres en tilbakemeldingsfunksjon som sluttbrukerne kan benytte for å melde ifra om feil eller mangler i løsningen. Senere på denne siden vil du bli kjent med hvem som skal ha en tilgjengelighetserklæring, hva den bør inneholde, og hvilke krav som stilles til tilbakemeldingsfunksjonen. Merk at det er virksomheter selv som er ansvarlige for å produsere og publisere tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon.

I mellomtiden kan du lese mer om [EUs webdirektiv på nettsidene til uutilsynet \(ekstern lenke\)](#) .

Uutilsynet har sammen med konsulentselskapet Bekk publisert en informasjonsvideo om tilgjengelighetserklæringen, hvilke krav som stilles og deres sentraliserte løsning for utforming og publisering av tilgjengelighetserklæringer.

Hvordan lage tilgjengelighetserklæring

Det arbeides med en sentralisert portal for produksjon av tilgjengelighetserklæring. Dette arbeidet er det Digitaliseringsdirektoratet som står ansvarlig for. Denne portalen, [uustatus.no \(ekstern lenke\)](#) , skal alle omfattende virksomheter bli invitert til. Løsningen vil trolig ha lignende funksjonalitet som [W3C sin skjemaløsning for produksjon av tilgjengelighetserklæring \(ekstern lenke\)](#) .

Tilgjengelighetserklæringen skal blant annet informere brukere om hvilke feil som finnes i løsningen og tilby ytterligere informasjon til brukeren om disse tilfellene. Referanse til sted i løsningen og WCAG kriterier bør fremheves. Husk at sluttbrukerne er dem tilgjengelighetserklæringen skal være skrevet for. Bruk derfor et forståelig språk og tenk på hvem du skriver til.

For å kunne utfylle en tilgjengelighetserklæring er det nødvendig å ha innsikt i faktisk status på samsvar med de lovpålagte kravene. Det er derfor krav til at en tilgjengelighetserklæring skal være basert på minst et av disse grunnlagene:

- Intern vurdering gjort av virksomheten
- Ekstern vurdering gjort av eksternt selskap
- Annet grunnlag som skal være godkjent av tilsynet

Tilgjengelighetserklæringen er ment å være et dynamisk dokument som skal representere de faktisk forhold i løsningen til enhver tid. Dette betyr at erklæringen må jevnlig oppdateres, minst en gang i året.

Det er krav om at tilsynsmyndigheten fremheves i tilgjengelighetserklæringen. Dette er slik at personer som prøver å ta kontakt med virksomheten uten å få svar er kjent med hvordan eventuelt de kan ta saken videre til tilsynsmyndigheten. Minstekrav er:

- Navn på nasjonal tilsynsmyndighet
- Lenke til klageskjema

Tilbakemeldingsskjema og systemer for rapportering av feil på nettsider

Igjennom WAD kreves det at man skal ha en tilbakemeldingsfunksjon slik at brukere kan melde fra om feil og mangler hen skulle møte på. Denne tilbakemeldingsfunksjonen må naturligvis i seg selv være presentert i et tilgjengelig format. Tilbakemeldingsfunksjon skal være presentert i relasjon til tilgjengelighetserklæringen hvorpå brukere skal ha mulighet til å gi tilbakemelding på løsningen eller komme med forespørsler om alternative formater. Dersom brukeren ber om et tilgjengelig alternativ til innhold som ikke er universelt utformet, skal virksomheten svare på forespørselen innen "rimelig tid". Hva som er rimelig tid må en vurdere ut fra hva slags innhold det gjelder, men vil trolig ligge mellom 3-6 uker. Dersom en ikke får svar, eller svaret ikke anses som tilstrekkelig vil brukeren kunne ta saken videre til diskrimineringsnemnda.

Tilbakemeldingsfunksjonen kan fungere på en rekke ulike måter. Det kan til eksempel være et skjema som brukeren blir ledet til eller en direkte kontaktpost til noen som har innsikt eller ansvar

for tilgjengeligheten til løsningen. Merk at et generisk kontaktskjema ikke er tilstrekkelig da beskjeden skal komme til en person som har innsikt i status og tilgjengelighet generelt. Løsningen for tilgjengelighetserklæring som utvikles skal også inkludere en tilbakemeldingsfunksjon. Merk at det er vikrsomheten selv som er ansvarlig for å påse at tilbakemeldingsfunksjonaliteten er på plass til kravet trer i krav, 1. februar 2023.

Dersom tilbakemeldingsfunksjonen tilbys som et skjema er det essensielt at dette skjemaet er tilgjengelig. Pass derfor ekstra nøye på at tilbakemeldingsfunksjonen er universelt uformet med lenkede ledetekster, god håndtering av feilmeldinger og korrekt skjema-definisjon.

Merk at også private aktører eller andre som ikke omfattes av krav om tilbakemeldingsfunksjon eller tilgjengelighetserklæring står helt fritt til å produsere begge. Dette er også å anbefale da dette vil kunne være en mulighet til å kommunisere tydeligere med brukere som har andre forutsetninger og opplevelser enn den gjennomsnittlige brukere. Tilgjengelighetserklæringen er nemlig et ypperlig verktøy for å selv være åpen og ærlig om mangler og nåværende status.

Tilbakemeldingsfunksjonen kan i seg selv være en kilde til "gratis" feilrapportering. Ofte finnes det også andre veier til mål dersom brukeren blir forhindret i å utføre en spesifikk handling.

Merk at fellesløsningen for produksjon av tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjonalitet ikke er tilgjengelig for private aktører. Her er det dog unntak om det går gjennom en offentlig virksomhet, f.eks. en leverandør av en tjeneste til en kommune.

4.2 Forankring av uu

Juridisk forankring av universell utforming

Det er en menneskerett å kunne delta i samfunnet uavhengig av en persons bakgrunn, livssituasjon, religion, livssyn, funksjonshemming, seksuell legning, alder eller andre personlige egenskaper. Derfor er det flere interessenter som jobber for akkurat det å sørge for at alle er inkludert. Det vi kommer til å snakke kort om i denne delen av kurset, er FN-konvensjonene om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, som også forkortes til CRPD, og verdenserklæringen om menneskerettigheter, likestillings og diskrimineringsloven, EUs webdirektiv,

også kalt WAD, regjeringen sin handlingsplan for universell utforming, uutilsynet og hvordan alt dette henger sammen med Web Content Accessibility Guidelines (WCAG).

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering trådte i kraft 1. januar 2018 og har som mål å fremme likestilling og forebygge diskriminering på grunn av en persons bakgrunn, livssituasjon, religion, livssyn, funksjonshemming, seksuell legning, alder eller andre personlige egenskaper. Loven har et eget kapittel om universell utforming og individuell tilrettelegging. I denne loven har en bestemmelse om at allerede eksisterende IKT-løsninger skal være universelt utformet fra 1. januar 2021, som skrevet i [§ 41 av likestillings- og diskrimineringsloven fra 2017 \(ekstern lenke\)](#) .

Offentlige og private virksomheter har plikt til universell utforming av hovedløsninger for informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) rettet mot eller stilt til rådighet for bruker, slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017, § 41

Offentlige og private virksomheter har plikt til universell utforming av hovedløsninger for informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) rettet mot eller stilt til rådighet for bruker, slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.

Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017, § 41

Utover dette er det også verdt å fremheve deler av første paragraf i denne loven som går mer inn på hva som menes likestilling:

Med likestilling menes likeverd, like muligheter og like rettigheter. Likestilling forutsetter tilgjengelighet og tilrettelegging.

Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017

Med likestilling menes likeverd, like muligheter og like rettigheter. Likestilling forutsetter tilgjengelighet og tilrettelegging.

Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017

Det er igjennom denne loven forskrifter med mer detaljer rundt hvilke krav som gjelder er forankret, som forskrift om universell utforming av IKT, som du vil bli bedre kjent med senere i kurset.

Rett skal være rett. Per i dag er det få virksomheter som innfrir de lovpålagte om universell utforming av IKT.

Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger

Forskrift om universell utforming av IKT er forankret i likestillings og diskrimineringsloven. En rekke internasjonale standarder og retningslinjer skal innfris i henhold til forskriftene. Forskriften spesifiserer at kravene er gjeldende for offentlige og private aktører og at det er aktørens hovedløsninger som er rettet mot, eller stilt til rådighet for offentligheten som omfattes. Kort oppsummert skal alle aktører, offentlige og private (med unntak av privatpersoners blogger o.l.) innfri suksesskriteriene i WCAG 2.0 på nivå A og AA, med unntak av suksesskriteriene 1.2.3, 1.2.4 og 1.2.5. Forskriften trådte først i kraft 1. juli 2013. Eksisterende løsninger fra før denne datoen har operert med fristen 1. januar 2021, mens alle nye løsninger lansert etter 2013 skal innfri kravene fra lansering.

Forskriften spesifiserer også at tvangsmulkt i form av dagsmulkter kan pålegges bedrifter som ikke klarer å innfri pålegg gitt etter et tilsyn. Tvangsmulkten skal "være av en slik størrelse at det stimuleres til oppfyllelse av pålegget". Forskriften dekker ikke bare digitale aspekter rundt tilgjengelighet men referer også flere ISO standarder for blant annet selvbetjeningsautomater. I

dette kurset vil vi fokusere på kravene i WCAG da ISO standardene som refereres hovedsakelig tar for seg mer fysiske aspekter rundt tilgjengelighet, som krav om taktile tastatur på selvbetjeningsautomater. Merk at kravene som stilles gjennom forskrift om universell utforming av IKT er minstekrav og ikke garanterer tilgjengelige løsninger. Dersom du vil lære mer om [forskrift om universell utforming av IKT kan du lese mer lovdata.no \(ekstern lenke\)](#) .

Dagens forskrift krever at alle offentlige og private aktører skal innfri 35 av 61 suksesskriterier i WCAG 2.0 når man retter en digital løsning mot allmenheten. Dette inkluderer nettsider, apper og annet digitalt innhold. Merk at denne forskriften ikke reflekterer de nye lovkravene for offentlige aktører som henviser til WCAG 2.1.

[Den 1. Februar 2023 trer de nye lovpålagte minstekravene for offentlig sektor til \(ekstern lenke\)](#) , totalt 14 nye krav av WCAG. Gjennom web tilgjengelighetsdirektivet WAD skal også nye intranett og ekstranett være universelt utformet. Begrepene intranett eller ekstranett er ikke definert i WAD hvorpå tolkningen til uutilsynet er det mest konkrete man har å gå etter:

Etter vår oppfatning omfatter begrepet intranett virksomheters interne nettsted for ansatte

[EUs webdirektiv \(WAD\).| Tilsynet for universell utforming av ikt \(uutilsynet.no\)](#)

Etter vår oppfatning omfatter begrepet intranett virksomheters interne nettsted for ansatte

[EUs webdirektiv \(WAD\).| Tilsynet for universell utforming av ikt \(uutilsynet.no\)](#)

Kurset senere moduler om suksesskriteriene i WCAG vil ta for lovpålagte suksesskriterier for offentlige organisasjoner. Dette betyr at suksesskriterier originalt fra WCAG 2.0 og WCAG 2.1 vil bli presentert.

Handlingsplan for universell utforming

I tillegg til likestillings- og diskrimineringsloven har regjeringen laget en handlingsplan for universell utforming. Det er barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet som har utarbeidet denne handlingsplanen. Siden visjonen til den norske regjeringens er å ha et samfunn der alle kan delta, kan dette best oppnås ved å skape tilgjengelige og universelt utformede miljøer som er trygge og egnet for alle brukere. Handlingsplanen inneholder et sett med initiativer og tiltak som skal brukes

for å overvåke fremdriften. Hvert tiltak har en gitt tid, og ansvaret er lagt til ulike interessenter. Du kan lese mer om

[handlingsplanen for universell utforming på BufDir sine nettsider \(ekstern lenke\)](#) .

Spørsmål om juridisk forankring:

Hvor mange suksesskriterier må oppfylles for å ha en nettside som følger lovpålagte krav for private aktører gjennom Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger

30

35

40

FNs verdenserklæring om menneskerettigheter

Det har seg slik at vi i Norge er i en noe unik situasjon hvor det finnes lovkrav om universell utforming for både offentlige og private virksomheter. Det mest normale i Europa og resten av verden er at kun offentlige virksomheter har slike lovpålagte krav. Noe av årsaken til dette er at forankringen for å stille krav til offentlige aktører er tydelig forankret i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. Den sier blant annet i artikkel 21:

Enhver har rett til lik adgang til offentlig tjeneste i sitt land.

Dette er en tydelig forankring og en artikkel du selv kan bevist, eller ubevist bryte i din rolle som utvikler, designer eller leder. Verdenserklæringen har også en annen artikkel, artikkel 19, som også er aktuelt for private aktører. Den sier:

Enhver har rett til menings- og ytringsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å hevde meninger uten innblanding og til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer gjennom ethvert meddelelsesmiddel og uten hensyn til landegrensener.

Med andre ord er det ikke bare nasjonal og regional forankring om krav til universell utforming av IKT, men også internasjonale erklæringer vi har et felles ansvar for å opprettholde. Du vil vel ikke bryte menneskerettighetene i jobben du gjør?

Vi har alle et felles ansvar for ikke å bryte internasjonale forpliktelser, avtaler og retningslinjer både privat og på jobb.

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)

FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) trådte i kraft i 2008 og har siden blitt ratifisert av 182 land. Konvensjonen har som mål å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne har like rettigheter og blir sett på som individer, og ikke som en homogen gruppe, som kan ta egne beslutninger, delta i samfunnet og bestemme hvor adopsjoner/endringer må gjøres for å sikre deres inkludering i samfunnet. Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) har ansvaret for gjennomføringen av konvensjonen. Artikkel 2 i CRPD gir en klar definisjon av hva universell utforming betyr i konvensjonen:

Med 'universell utforming' menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. "Universell utforming" skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.

[Konvensjon, rettighetene, mennesker nedsatt funksjonsevne \(regjeringen.no, eksternt dokument\)](#)

Med 'universell utforming' menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. "Universell utforming" skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.

[Konvensjon, rettighetene, mennesker nedsatt funksjonsevne \(regjeringen.no, eksternt dokument\)](#)

Siden IKT har blitt integrert i en stor del av samfunnet, er det å kunne delta i samtalen som skjer på nett avgjørende for å føle seg inkludert i det daglige sosiale livet, dette temaet dekkes i artikkel 9 i konvensjonen. Selv om FN-konvensjonen er ratifisert i Norge er den ikke implementert i Norsk lov (per Januar 2022).

EUs webdirektiv - Web Accessibility Directive (WAD)

EUs webdirektiv om universell utforming av nettsteder og mobilapplikasjoner (WAD) trådte i kraft 22. desember 2016 for EUs medlemsland og har hensikt å gi personer med nedsatt funksjonsevne lik tilgang til nettsider og mobilapper til offentlige tjenester. I Norge skal de nye reglene tre i kraft fra 1. januar 2022, med en overgangsperiode som varer frem til 1. januar 2023. Norge har imidlertid lover om universell utforming som involverer noen av områdene som WAD dekker. Derfor gjør noen av de norske kravene også at de holder seg til noen av kravene i WAD. Med det nye webdirektivet skal 49 av 78 suksesskriterier i WCAG 2.1 standarden følges. De nye kravene fører til fire nye endringer, hvor forhåndsinnspilt video skal ha synstolkning, det blir lagt til 12 nye krav fra WCAG 2.1 som fokuserer på mobile enheter, det må finnes en tilgjengelighetserklæring og det vil være nye krav for intra- og ekstrasnett.

Tilgjengelighetserklæringen har som formål å dokumentere status, informere sluttbruker om hvilke feil som finnes i løsningen og å gi informasjon om disse tilfellene. Siden det er sluttbrukerne

tilgjengelighetserklæringen er rettet mot, er det viktig å benytte et forståelig språk uten for mye teknisk sjargong. I tillegg til erklæringen skal det også etableres en tilbakemeldingsfunksjon som sluttbrukerne kan benytte for å melde ifra om feil eller mangler i løsningen. Senere på denne siden vil du bli kjent med hvem som skal ha en tilgjengelighetserklæring, hva den bør inneholde, og hvilke krav som stilles til tilbakemeldingsfunksjonen. Merk at det er virksomheter selv som er ansvarlige for å produsere og publisere tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon.

I mellomtiden kan du lese mer om [EUs webdirektiv på nettsidene til uutilsynet \(ekstern lenke\)](#) .

Uutilsynet har sammen med konsulentselskapet Bekk publisert en informasjonsvideo om tilgjengelighetserklæringen, hvilke krav som stilles og deres sentraliserte løsning for utforming og publisering av tilgjengelighetserklæringer.

Hvordan lage tilgjengelighetserklæring

Det arbeides med en sentralisert portal for produksjon av tilgjengelighetserklæring. Dette arbeidet er det Digitaliseringsdirektoratet som står ansvarlig for. Denne portalen, [uustatus.no \(ekstern lenke\)](https://uustatus.no) , skal alle omfattende virksomheter bli invitert til. Løsningen vil trolig ha lignende funksjonalitet som [W3C sin skjema-løsning for produksjon av tilgjengelighetserklæring \(ekstern lenke\)](#) .

Tilgjengelighetserklæringen skal blant annet informere brukere om hvilke feil som finnes i løsningen og tilby ytterligere informasjon til brukeren om disse tilfellene. Referanse til sted i løsningen og WCAG kriterier bør fremheves. Husk at sluttbrukerne er dem tilgjengelighetserklæringen skal være skrevet for. Bruk derfor et forståelig språk og tenk på hvem du skriver til.

For å kunne utfylle en tilgjengelighetserklæring er det nødvendig å ha innsikt i faktisk status på samsvar med de lovpålagte kravene. Det er derfor krav til at en tilgjengelighetserklæring skal være basert på minst et av disse grunnlagene:

- Intern vurdering gjort av virksomheten
- Ekstern vurdering gjort av eksternt selskap
- Annet grunnlag som skal være godkjent av tilsynet

Tilgjengelighetserklæringen er ment å være et dynamisk dokument som skal representere de faktisk forhold i løsningen til enhver tid. Dette betyr at erklæringen må jevnlig oppdateres, minst en gang i året.

Det er krav om at tilsynsmyndigheten fremheves i tilgjengelighetserklæringen. Dette er slik at personer som prøver å ta kontakt med virksomheten uten å få svar er kjent med hvordan eventuelt de kan ta saken videre til tilsynsmyndigheten. Minstekrav er:

- Navn på nasjonal tilsynsmyndighet
- Lenke til klageskjema

Tilbakemeldingsskjema og systemer for rapportering av feil på nettsider

Igjennom WAD kreves det at man skal ha en tilbakemeldingsfunksjon slik at brukere kan melde fra om feil og mangler hen skulle møte på. Denne tilbakemeldingsfunksjonen må naturligvis i seg selv være presentert i et tilgjengelig format. Tilbakemeldingsfunksjon skal være presentert i relasjon til tilgjengelighetserklæringen hvorpå brukere skal ha mulighet til å gi tilbakemelding på løsningen eller komme med forespørsler om alternative formater. Dersom brukeren ber om et tilgjengelig alternativ til innhold som ikke er universelt utformet, skal virksomheten svare på forespørselen innen "rimelig tid". Hva som er rimelig tid må en vurdere ut fra hva slags innhold det gjelder, men vil trolig ligge mellom 3-6 uker. Dersom en ikke får svar, eller svaret ikke anses som tilstrekkelig vil brukeren kunne ta saken videre til diskrimineringsnemnda.

Tilbakemeldingsfunksjonen kan fungere på en rekke ulike måter. Det kan til eksempel være et skjema som brukeren blir ledet til eller en direkte kontaktpost til noen som har innsikt eller ansvar for tilgjengeligheten til løsningen. Merk at et generisk kontaktskjema ikke er tilstrekkelig da beskjeden skal komme til en person som har innsikt i status og tilgjengelighet generelt. Løsningen for tilgjengelighetserklæring som utvikles skal også inkludere en tilbakemeldingsfunksjon. Merk at

det er virksomheten selv som er ansvarlig for å påse at tilbakemeldingsfunksjonaliteten er på plass til kravet trer i kraft, 1. februar 2023.

Dersom tilbakemeldingsfunksjonen tilbys som et skjema er det essensielt at dette skjemaet er tilgjengelig. Pass derfor ekstra nøye på at tilbakemeldingsfunksjonen er universelt uformet med lenkede ledetekster, god håndtering av feilmeldinger og korrekt skjema-definisjon.

Merk at også private aktører eller andre som ikke omfattes av krav om tilbakemeldingsfunksjon eller tilgjengelighetserklæring står helt fritt til å produsere begge. Dette er også å anbefale da dette vil kunne være en mulighet til å kommunisere tydeligere med brukere som har andre forutsetninger og opplevelser enn den gjennomsnittlige brukere. Tilgjengelighetserklæringen er nemlig et ypperlig verktøy for å selv være åpen og ærlig om mangler og nåværende status.

Tilbakemeldingsfunksjonen kan i seg selv være en kilde til "gratis" feilrapportering. Ofte finnes det også andre veier til mål dersom brukeren blir forhindret i å utføre en spesifikk handling.

Merk at fellesløsningen for produksjon av tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjonalitet ikke er tilgjengelig for private aktører. Her er det dog unntak om det går gjennom en offentlig virksomhet, f.eks. en leverandør av en tjeneste til en kommune.

EUs webdirektiv - Web Accessibility Directive (WAD)

EUs webdirektiv om universell utforming av nettsteder og mobilapplikasjoner (WAD) trådte i kraft 22. desember 2016 for EUs medlemsland og har hensikt å gi personer med nedsatt funksjonsevne lik tilgang til nettsider og mobilapper til offentlige tjenester. I Norge skal de nye reglene tre i kraft fra 1. januar 2022, med en overgangsperiode som varer frem til 1. januar 2023. Norge har imidlertid lover om universell utforming som involverer noen av områdene som WAD dekker. Derfor gjør noen av de norske kravene også at de holder seg til noen av kravene i WAD. Med det nye webdirektivet skal 49 av 78 suksesskriterier i WCAG 2.1 standarden følges. De nye kravene fører til fire nye endringer, hvor forhåndsinnspilt video skal ha synstolkning, det blir lagt til 12 nye krav fra WCAG 2.1 som fokuserer på mobile enheter, det må finnes en tilgjengelighetserklæring og det vil være nye krav for intra- og ekstrasnett.

Tilgjengelighetserklæringen har som formål å dokumentere status, informere sluttbruker om hvilke feil som finnes i løsningen og å gi informasjon om disse tilfellene. Siden det er sluttbrukerne tilgjengelighetserklæringen er rettet mot, er det viktig å benytte et forståelig språk uten for mye teknisk sjargong. I tillegg til erklæringen skal det også etableres en tilbakemeldingsfunksjon som sluttbrukerne kan benytte for å melde ifra om feil eller mangler i løsningen. Senere på denne siden vil du bli kjent med hvem som skal ha en tilgjengelighetserklæring, hva den bør inneholde, og hvilke krav som stilles til tilbakemeldingsfunksjonen. Merk at det er virksomheter selv som er ansvarlige for å produsere og publisere tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjon.

I mellomtiden kan du lese mer om [EUs webdirektiv på nettsidene til uutilsynet \(ekstern lenke\)](#) .

Uutilsynet har sammen med konsulentselskapet Bekk publisert en informasjonsvideo om tilgjengelighetserklæringen, hvilke krav som stilles og deres sentraliserte løsning for utforming og publisering av tilgjengelighetserklæringer.

Hvordan lage tilgjengelighetserklæring

Det arbeides med en sentralisert portal for produksjon av tilgjengelighetserklæring. Dette arbeidet er det Digitaliseringsdirektoratet som står ansvarlig for. Denne portalen, [uustatus.no \(ekstern lenke\)](#) , skal alle omfattende virksomheter bli invitert til. Løsningen vil trolig ha lignende funksjonalitet som [W3C sin skjema-løsning for produksjon av tilgjengelighetserklæring \(ekstern lenke\)](#) .

Tilgjengelighetserklæringen skal blant annet informere brukere om hvilke feil som finnes i løsningen og tilby ytterligere informasjon til brukeren om disse tilfellene. Referanse til sted i løsningen og WCAG kriterier bør fremheves. Husk at sluttbrukerne er dem tilgjengelighetserklæringen skal være skrevet for. Bruk derfor et forståelig språk og tenk på hvem du skriver til.

For å kunne utfylle en tilgjengelighetserklæring er det nødvendig å ha innsikt i faktisk status på samsvar med de lovpålagte kravene. Det er derfor krav til at en tilgjengelighetserklæring skal være

basert på minst et av disse grunnlagene:

- Intern vurdering gjort av virksomheten
- Ekstern vurdering gjort av eksternt selskap
- Annet grunnlag som skal være godkjent av tilsynet

Tilgjengelighetserklæringen er ment å være et dynamisk dokument som skal representere de faktisk forhold i løsningen til enhver tid. Dette betyr at erklæringen må jevnlig oppdateres, minst en gang i året.

Det er krav om at tilsynsmyndigheten fremheves i tilgjengelighetserklæringen. Dette er slik at personer som prøver å ta kontakt med virksomheten uten å få svar er kjent med hvordan eventuelt de kan ta saken videre til tilsynsmyndigheten. Minstekrav er:

- Navn på nasjonal tilsynsmyndighet
- Lenke til klageskjema

Tilbakemeldingsskjema og systemer for rapportering av feil på nettsider

Igjennom WAD kreves det at man skal ha en tilbakemeldingsfunksjon slik at brukere kan melde fra om feil og mangler hen skulle møte på. Denne tilbakemeldingsfunksjonen må naturligvis i seg selv være presentert i et tilgjengelig format. Tilbakemeldingsfunksjon skal være presentert i relasjon til tilgjengelighetserklæringen hvorpå brukere skal ha mulighet til å gi tilbakemelding på løsningen eller komme med forespørsler om alternative formater. Dersom brukeren ber om et tilgjengelig alternativ til innhold som ikke er universelt utformet, skal virksomheten svare på forespørselen innen "rimelig tid". Hva som er rimelig tid må en vurdere ut fra hva slags innhold det gjelder, men vil trolig ligge mellom 3-6 uker. Dersom en ikke får svar, eller svaret ikke anses som tilstrekkelig vil brukeren kunne ta saken videre til diskrimineringsnemnda.

Tilbakemeldingsfunksjonen kan fungere på en rekke ulike måter. Det kan til eksempel være et skjema som brukeren blir ledet til eller en direkte kontaktpost til noen som har innsikt eller ansvar for tilgjengeligheten til løsningen. Merk at et generisk kontaktskjema ikke er tilstrekkelig da beskjeden skal komme til en person som har innsikt i status og tilgjengelighet generelt. Løsningen

for tilgjengelighetserklæring som utvikles skal også inkludere en tilbakemeldingsfunksjon. Merk at det er vikrsomheten selv som er ansvarlig for å påse at tilbakemeldingsfunksjonaliteten er på plass til kravet trer i krav, 1. februar 2023.

Dersom tilbakemeldingsfunksjonen tilbys som et skjema er det essensielt at dette skjemaet er tilgjengelig. Pass derfor ekstra nøye på at tilbakemeldingsfunksjonen er universelt uformet med lenkede ledetekster, god håndtering av feilmeldinger og korrekt skjema-definisjon.

Merk at også private aktører eller andre som ikke omfattes av krav om tilbakemeldingsfunksjon eller tilgjengelighetserklæring står helt fritt til å produsere begge. Dette er også å anbefale da dette vil kunne være en mulighet til å kommunisere tydeligere med brukere som har andre forutsetninger og opplevelser enn den gjennomsnittlige brukere. Tilgjengelighetserklæringen er nemlig et ypperlig verktøy for å selv være åpen og ærlig om mangler og nåværende status.

Tilbakemeldingsfunksjonen kan i seg selv være en kilde til "gratis" feilrapportering. Ofte finnes det også andre veier til mål dersom brukeren blir forhindret i å utføre en spesifikk handling.

Merk at fellesløsningen for produksjon av tilgjengelighetserklæring og tilbakemeldingsfunksjonalitet ikke er tilgjengelig for private aktører. Her er det dog unntak om det går gjennom en offentlig virksomhet, f.eks. en leverandør av en tjeneste til en kommune.

4.3 UUtilisynet

Kort om uutlisynet

For å sikre at private og offentlige organisasjoner arbeider i samsvar med Likestillings- og diskrimineringsloven, ble uutlisynet, en tilsynsmyndighet under digitaliseringsdirektoratet, opprettet. Tilsynet er ansvarlig for å sikre at andre organisasjoner følger det nye regelverket. Tilsynet for universell utforming av IKT eies av Digitaliseringsdirektoratet, og har i oppgave å overvåke at lovene følges, føre tilsyn, ilegge tvangsmulkt og gi informasjon om hvordan organisasjoner kan oppfylle kravene.

Under blir du presentert med en informasjonsvideo om universell utforming av IKT, publisert av uutlisynet. Merk hvordan gap/nordic/mixed-modellen fremheves i videoen.

YOUTUBE

[Introduksjon til uu av ikt - enklare digital kvardag](#)

Introduksjonsfilm til universell utforming av ikt på 2 minuttar. For meir informasjon, sjå <https://uutilsynet.no>.

[SE PÅ YOUTUBE](#)

Hvem velges ut og hvordan gjennomføres tilsyn?

Uutilsynet kan velge ut aktører for tilsyn basert på en rekke kriterier. For eksempel kan uutilsynet selv identifisere sektorer som presterer dårlig sammenlignet med andre sektorer og fremheve aktører innen denne sektoren som ekstra utsatt for tilsyn. Slike identifiseringer kan blant annet bygges på uutilsynets statusmålinger, som [statusmålingen fra 2018 \(ekstern lenke\)](#) hvor 278 bedrifter og organisasjoner i Norge ble vurdert. Det kan også være at enkelte sektorer som bank og finans blir valgt ut for tilsyn da aktører i enkelte sektorer kan spille en ekstra viktig rolle i borgernes samfunnsdeltakelse. Brukere kan også klage inn aktører til Diskrimineringsnemnda, noe som også kan påvirke hvilke aktører som blir utsatt for tilsyn. Ikke minst kan også handlingsplaner påvirke hvem som blir utsatt for tilsyn.

Tilsyn inkluderer typisk en håndfull lovpålagte kriterier og brukerreiser. Det vil altså si at det er spesifikt hovedfunksjonalitetene til digitale løsninger som er utsatt for tilsyn. Dersom det blir identifisert brudd på lovpålagte krav, vil bedriften bli informert og bli gitt en tidsfrist for når disse manglene må være utbedret. Dersom aktøren ikke klarer å innfri urrettleggelsen innen tidsfristen, vil aktøren kunne få mulkt, i form av løpende dagsmulkt. Dagsmulkten skal reflektere bedriftens størrelse og trafikk og skal stimulerer aktøren til å etterleve urrettleggelsene. Det å ha intern

dokumentasjon og en realistisk innsikt i nåværende status, vil være essensielt dersom en skulle bli utsatt for tilsyn. Det stilles nemlig ikke bare krav om samsvar med de lovpålagte kravene som kommer av WCAG, men også at en skal ha intern dokumentasjon på arbeidet.

Selv om man klarer å forbedre manglene som blir påpekt under et tilsyn, vil det fremdeles kunne være skadelig for omdømmet til aktøren da alle tilsynsrapporter blir publisert offentlig på uutilsynets nettsider. Under har vi tatt med noen skjermdumper fra artikler i nettaviser som fremhever aktører som har blitt truet med tvangsmulkt:

Skjermdump digi.no: UiB fikk dagbot på 150.000 kroner for feil i nettsider og eksamensløsning

Nettsidene og eksamensløsningen til Universitetet i Bergen feilet på åtte av elleve lovkrav for universell utforming. Etter seks måneder, og én dag med dagbot på 150.000 kroner, var feilene rettet. – En vekker, sier Universitetet i Bergen.

Skjermdump digi.no: INNRØMMER BRUDD PÅ UNIVERSELL UTFORMING. Altinn bryter forskrift om universell utforming: Direktoratet søkte om utsettelse – fikk avslag fra sitt eget tilsyn. Altinn klarer ikke å innfri krav i regelverket som direktoratet selv er satt til å forvalte.

5 Test

Hvordan betaler jeg for lokalet ?

Vi sender faktura til adressen du registrerer i skjema på neste side. Leien må betales før nøkler utleveres

Er det inkludert utvask?

Om det står at dette er inkludert i feltet for pris, så er utvask inkludert. Hvis ikke må dere vaske ut selv.

utvask999

Nytt spørsmål

Hvordan lager jeg en FAQ?

Tekst

Må FAQ inneholde spørsmål og svar?

Test

Når Næringsetaten har sendt post til deg vil det ligge en lenke til brevet i din meldingsboks i Altinn.

- 1 Du får varsling på SMS/e-post om at det er en ny melding til deg fra Næringsetaten tilgjengelig på www.altinn.no. Denne varslingen sendes til kontaktinformasjonen som du har registrert i Min profil i Altinn.
- 2 Du logger deg inn i Altinn.
- 3 I meldingsboksen i Altinn finner du meldingen fra Næringsetaten. Når du går inn i meldingen finner du lenken, «Åpne elektronisk brev», til selve brevet (pdf). Klikker du på denne godtar du automatisk å motta brevet elektronisk. Ønsker du ikke å motta brevet elektronisk, kan du ignorere denne meldingen, og vi vil sende deg brevet som papirpost.
- 4 Det digitale brevet vil være tilgjengelig i Altinn i en begrenset periode. Du må selv sørge for å ta vare på dokumentet, for eksempel ved å lagre det på lokal harddisk.
- 5 Hvis det går mer enn to dager uten at det digitale brevet er åpnet, blir det skrevet ut og sendt deg som papirpost.

Bildegalleri

Kolonne 1

Kolonne 2

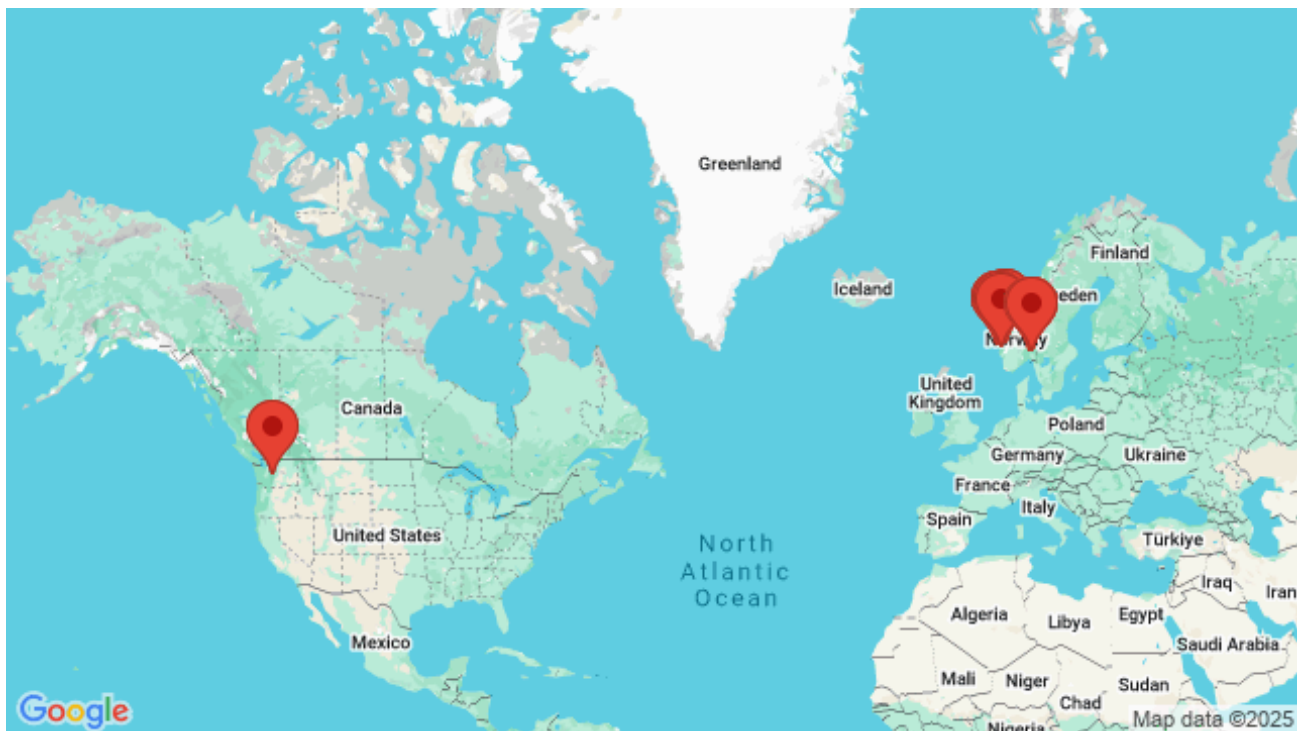
Kolonne 3

Filgalleri

- [brukertest_veiviser.pdf](#)
- [flagg.sprite.png](#)
- [Blokk.png](#)
- [2025-01-16_20-32-19.png](#)
- [deltmenypunkt.pdf](#)
- [concept2_certificate_holiday_2021_100.pdf](#)
- [Skjerm bilde 2023-09-15 100047.jpg](#)
- [2023 Program VOB jan - mars.pdf](#)
- [2023 Program VOB jan - mars.pdf](#)
- [Frammr PAC UA Report.pdf](#)
- [Informasjon om ny integreringslov - Innlandet fylkeskommune - januar 2021.pdf](#)

- [Skolerute Innlandet 2025-2026.pdf](#)
- [ACOS sin bakgrunn.png](#)
- [BlåPåBlå.png](#)

Kart

Tekst	Forbruk m3 per år
Middels (60 m ³ pr. person pr. år)	60
Lavt (50 m ³ pr. person pr. år)	50
Høyt (70 m ³ pr. person pr. år)	70
Veldig høyt (100 m ³ pr. person pr. år)	100

SOS

Håndvarmer

sdfsdf

sdf

10.04.2021 09:00

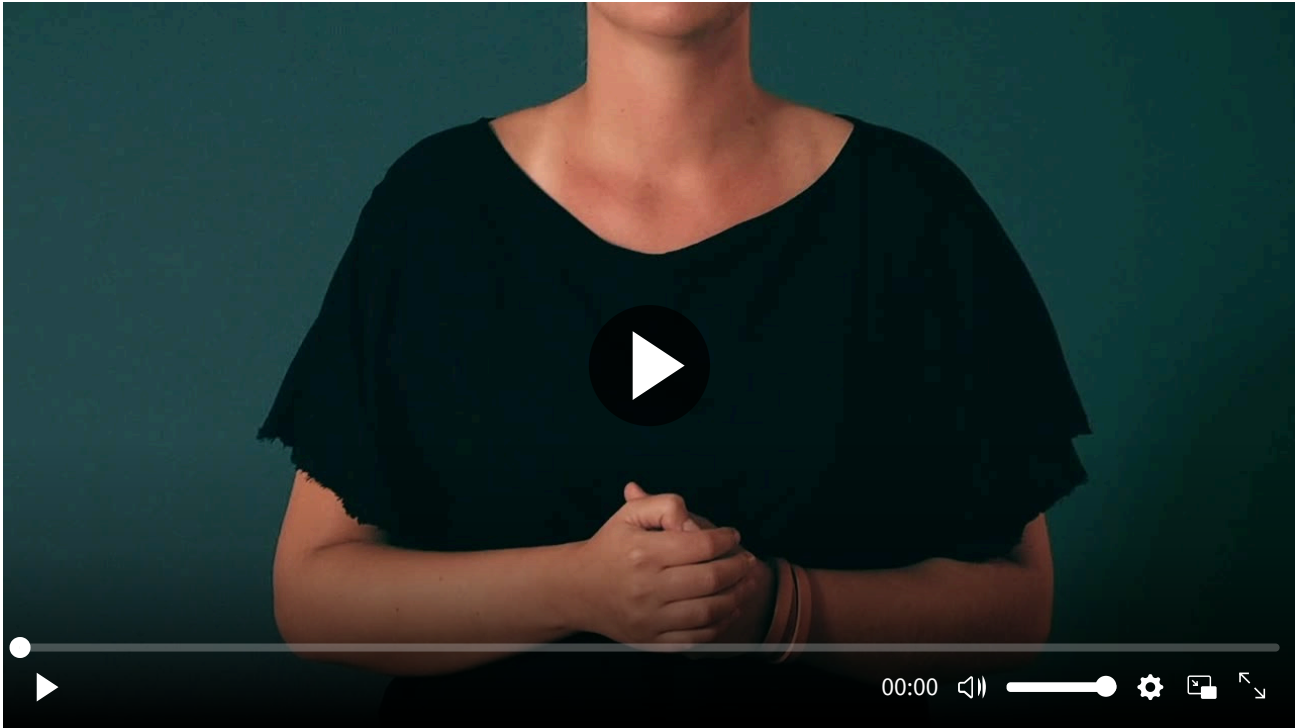
Veiviser

Interaktivt webelement

Veiviser er ikke tilgjengelig i utskriftsmodus.

Video med knapp sett inn media:

Video fra Mediaflow i widget

Video fra - widget - enkel kodeblokk:

Nettside for produktmøter

[Prosjektrom i Basecamp](#)

[Gitargrep.pdf](#) (PDF, 375 kB)

- [soknad-nabovarsel.pdf](#)

Ords som trenger forklaring

